

Prof. dr hab. Aleksandra Boroń
WSE UAM
Poznań

Poznań, 10.11.2016r.

Ocena dorobku naukowego dra Pawła Zielińskiego oraz rozprawy habilitacyjnej
p.t. *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne*
(Częstochowa 2016)

1. Sylwetka naukowa

Paweł Zieliński ukończył 5-letnie wyższe studia magisterskie dzienne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie i uzyskał dyplom w zakresie pedagogiki w 1988 roku oraz (w tym samym roku) otrzymał dyplom ukończenia 1,5 rocznego Podyplomowego Studium Religioznawstwa w WSP w Częstochowie.

W 1988 roku został zatrudniony jako asystent w Zakładzie Teorii Wychowania Instytutu Pedagogiki i Psychologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie a następnie (po reorganizacji struktur) w Zakładzie Historii i Teorii Wychowania Instytutu Pedagogiki WSP w Częstochowie.

W roku 1998 ukończył 4-letnie studia doktoranckie (Edukacja i Nauki o Wychowaniu) prowadzone przez Instytut Nauk Pedagogicznych na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego i uzyskał tam stopień naukowy doktora nauk

humanistycznych z zakresu pedagogiki. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Znaczenie medytacji zen oraz metody Silvy dla procesu samowychowania człowieka.*

W 1998 roku zostaje zatrudniony jako adiunkt w Zakładzie Historii i Teorii Wychowania Instytutu Pedagogiki WSP w Częstochowie, a od 2003 roku – Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Od roku 2015 dr Paweł Zieliński pracuje jako adiunkt w Zakładzie Podstaw Pedagogiki Instytutu Pedagogiki Wydziału Pedagogicznego AJD w Częstochowie.

Z załączonej dokumentacji wynika, że dr Paweł Zieliński jest pracownikiem zaangażowanym na rzecz społeczności akademickiej i dysponuje dużym doświadczeniem dydaktycznym – jest promotorem ponad 100 prac magisterskich i ok. 50 prac licencjackich, prowadzi zajęcia ze studentami z przedmiotów pedagogicznych, między innymi takich jak: teoretyczne podstawy wychowania, pedagogika ogólna, pedagogika porównawcza. Ważnym obszarem jego działań jest popularyzacja nauki poprzez publikacje tekstów o charakterze popularno - naukowym w czasopismach: *Gazeta Wyborcza*, *Wszystko Dla Szkoły*, *Miesięcznik z Pokoju Nauczycielskiego*, *Res Academicae* czy publikacje Ośrodka Rozwoju Osobowości „Dobrostan” w Częstochowie (dane pochodzą z załącznika nr 4: *Informacje o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki*, s.4). Działalność organizacyjna Habilitanta to przede wszystkim udział w komitetach konferencji krajowych i międzynarodowych (wyszczególnionych w załączniku nr 4, s.1 i 2), Habilitant jest redaktorem tematycznym z prawem wstępnej klasyfikacji artykułów przeznaczonych do publikacji w czasopiśmie *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie*, znajdującym się na liście B czasopism MNiSW (załącznik nr 4, s.2).

2. Charakterystyka i ocena dorobku naukowego

Zainteresowania badawcze dra Pawła Zielińskiego ujawniane w publikowanych tekstach, działaniach dydaktycznych i wystąpieniach konferencyjnych a także zaprezentowane w

autoreferacie wyraźnie ulokowane są w dwóch obszarach badawczych. Po pierwsze, jak podkreśla to sam zainteresowany, jest to obszar koncepcji, doktryn, prądów, kierunków i teorii wychowania w pedagogice zachodniej i myśli wychowawczej Dalekiego Wschodu. Mają one charakter badań komparatystycznych a także są podejmowaniem próby tworzenia syntezy ideałów wychowania oraz kategorii i wartości pedagogicznych dwóch obszarów kulturowych – Wschodu i Zachodu. Powiązana z tym polem badawczym problematyka szczegółowa to pedeutologia – rola i kompetencje nauczyciela, jego rozwój moralny i duchowy, a także zagadnienia z dziedziny wychowania ekologicznego. Drugim obszarem badań jest przestrzeń rozważań nad miejscem i znaczeniem relaksacji i medytacji oraz innych metod relaksacyjno-koncentrujących w pedagogice. Jak wskazuje sam badacz – jest to próba wyprowadzenia tych zagadnień z obszaru „metodyki” do obszaru teoretycznej, naukowej wiedzy pedagogicznej, opartej na paradygmatach nauk humanistycznych i społecznych, odwołującej się do dorobku innych nauk, między innymi, biologicznych.

Ogólnie należy stwierdzić, że dorobek naukowy przedstawiony przez Habilitanta w załączniku nr 3 jest znaczący – przede wszystkim jest to monografia, stanowiąca osiągnięcie naukowe w rozumieniu art.16 ust.2 ustawy, pod tytułem: *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne*, Częstochowa 2015. Ponadto Habilitant jest autorem dwóch innych prac monograficznych:

1. *Samorealizacja i samowychowanie w Zen i Metodzie Silvy*, Częstochowa 2000, ss. 172.; ISBN 83-7098-642-0.
2. *Relaksacja w teorii i praktyce pedagogicznej*, Częstochowa 2011, ss. 404.;ISBN: 978-83-7455-217-2.

Szczególnie istotne i poznawczo wartościowe w dorobku kandydata są artykuły opublikowane w czasopismach znajdujących się na liście czasopism punktowanych MNiSW:

1. *The Education of Vietnamese Minority in Poland*, „Studia Edukacyjne” 2014, nr 33, s. 393-412.

2. *Idealy wychowania taoistycznego w kontekście założeń i kierunków pedagogiki zachodniej*, „Kultura i Edukacja” 2015, nr 3, s. 110-131. DOI: 10.15804/kie.2015.01.06.

Pozostałe z publikacji Habilitanta, (pełny spis został zamieszczony w dokumentacji – załącznik nr 3), które chciałabym wyróżnić ze względu na ich wysoki poziom merytoryczny to między innymi:

1. P. Zieliński, *Kantowskie inspiracje pedagogiki humanistycznej*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński” 2014, t. 16, s. 57-79.
2. P. Zieliński, *Obraz edukacji w Wietnamie (Syntetyczny obraz edukacji w Wietnamie w ujęciu diachronicznym)*, „Pedagogika Społeczna” 2013, rok XII, nr 1 (47), s. 105-122.
3. P. Zieliński, *Współczesny charakter myśli pedagogicznej Mencjusza, drugiego wielkiego konfucjanisty*, „Studia z Teorii Wychowania” 2014, t. V, nr 2(9), s. 99-124.
4. P. Zieliński, *Miejsce sofrologii we współczesnej edukacji*, „Studia z Teorii Wychowania” 2013, t. IV, nr 1(6), s. 149-168.
5. P. Zieliński, *Wychowanie i systemy edukacyjne w kulturach Dalekiego Wschodu*, w: Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. VII: V-Ż, pod red. T. Pilcha, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2008, s. 374-392.
6. P. Zieliński, *Zespół GAMMA – Raport*, w: Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. VII: V-Ż, pod red. T. Pilcha, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2008, s. 891-899.
7. P. Zieliński, *Główne idee i przedstawiciele tradycyjnego mahajanistycznego i neokonfucjańskiego wychowania w Korei*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2014, t. 23, s. 103-118.
8. P. Zieliński, *Idealy wychowania i wartości pedagogiczne w poglądach i działalności neokonfucjanistów japońskich*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2015, t. 24, s. 61-76.

9. P. Zieliński, *Rola nauczyciela w świetle założeń edukacji postmodernistycznej*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2012, t. 21, s. 57-77.
10. P. Zieliński, *Główne dylematy i problemy edukacji globalnej*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2011, t. 20, s. 53-64.
11. P. Zieliński P., *Związki psychologii i pedagogiki humanistycznej z dalekowschodnimi ideałami wychowania*, w: Podstawy edukacji. Epistemologia a praktyka edukacyjna, pod red. A. Gofrona, M. Piaseckiej, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2008, s. 133-146.

Wśród badań naukowych realizowanych przez dra P. Zielińskiego jako szczególnie interesujące i wartościowe chciałabym wskazać badania dotyczące potrzeby zmiany podejścia do procesu uczenia się, a dokładniej - znaczenia ciszy w tym procesie (s.16 Autoreferat). Podjęcie takiej tematyki badawczej jest niewątpliwie wskaźnikiem mówiącym o kreatywnym, poszukującym podejściu do zastanej rzeczywistości edukacyjnej, poszukiwaniem rozwiązań, odwagą w podejmowaniu wyzwań badawczych w obszarze edukacji co z pewnością jest cechą dojrzałego, samodzielnego badacza.

Od strony ilościowej jest to zarówno duży dorobek naukowy jak i rozległe doświadczenie dydaktyczne zdobyte w ciągu lat pracy na uczelni, w którym należy zauważyć i podkreślić (poza warstwą merytoryczną) umiejętność stwarzania możliwości do publicznego prezentowania własnego warsztatu badawczego przez Habilitanta.

Ważnym i wartościowym elementem aktywności naukowej dra P. Zielińskiego jest współpraca międzynarodowa i udział w konferencjach naukowych. Habilitant uczestniczył w konferencjach pedagogicznych krajowych takich jak (m.in.) konferencja w Dobieszku k/Łodzi, I Zjazd Towarzystwa Pedagogicznego w Rembertowie k/Warszawy oraz w konferencjach międzynarodowych z referatami w języku angielskim, jak na przykład konferencja w Komarnie zorganizowana przez pedagogiczne towarzystwa naukowe węgierskie i słowackie w Uniwersytecie im. Jánosa Selyego. W 1997 roku dr P. Zieliński

rozpoczął współpracę z Instytutem Rozwoju Pedagogiki Społecznej i Integracji Europejskiej w Hamburgu w ramach projektu naukowego *KAT – Komplex Anti-Aggressivität Training*. Rola pełniona: konsultant, wykonawca zadań powiązanych z naukowym uzasadnieniem i opracowaniem metod antystresowych i relaksacyjnych (pełna informacja dotycząca Jego udziału w konferencjach i seminariach oraz współpracy międzynarodowej została jasno i przejrzysto opracowana i zamieszczona w dokumentacji przygotowanej przez Habilitanta).

Wartość tekstów autorstwa dra P. Zielińskiego (poza ich warstwę faktograficzną) to niewątpliwie poszukujący charakter w zakresie nowych wymiarów, związków i znaczeń, dobre ich usytuowanie w teorii naukowej co świadczy o znajomości podejmowanej tematyki i świadomości teoretyczno – metodologicznej Habilitanta. Zaprezentowane do oceny opublikowane przez dra P. Zielińskiego teksty są dobrze i solidnie (pod względem warsztatu naukowego) skonstruowane i napisane.

Dorobek naukowy odpowiada warunkom stawianym kandydatom do stopnia doktora habilitowanego.

3. Ocena książki habilitacyjnej *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne (Częstochowa 2016)*

Pedagogika to dyscyplina akademicka, która wyrosła z gruntu refleksji filozoficznej. Z tego względu ważne dla pedagogicznego obszaru teorii i praktyki są wartości i cele wychowania. Wpływają one z nurtów rzeczywistości społecznej, ekonomicznej i politycznej potwierdzając je lub im zaprzeczając. W związku z tym edukacja jest przestrzenią, w której kształtowane jest rozumienie własnej kultury. Jednocześnie może ona i powinna (czasem bywa) przestrzenią kształtowania rozumienia Obcego-Innego. Droga do poznania i rozumienia w tym obszarze wiedzy przez poznawanie natury stereotypów, uprzedzeń, odkrywanie źródeł fałszywych opinii formowanych na historycznie nieprawdziwych mitach co możliwe jest poprzez nabywanie wiedzy

zarówno historycznej jak i filozoficznej. Przedstawiona do oceny monografia eksponuje związki pedagogiki z filozofiami wschodu i zachodu, umożliwiając i zachęcając do poszukiwania wspólnych przestrzeni dla możliwości budowania wzajemnego zrozumienia tam gdzie jest to możliwe lub poszanowania różnic w obszarach, których nie da się sprowadzić do wspólnego mianownika. Dla pedagogiki zawsze ważne było i jest poszukiwanie relacji z innymi dziedzinami wiedzy, eksponowanie związków z kulturą, językoznawstwem czy historią. Przekazywanie wiedzy o celach oraz ideałach wychowania omawianego w książce konfucjanizmu i taoizmu musi opierać się na wiedzy czym te systemy są i jak się kształtowały, z jakich przesłanek wynikają i do czego dążą w swoich założeniach, na przykład, społecznych, ekonomicznych czy politycznych. Monografia ta jest ważną w polskiej pedagogice próbą przedstawienia refleksji nad systemami filozoficzno – religijnymi należącymi do odmiennych kulturowo i społecznie tradycji. Jednocześnie wprowadza czytelnika w zagadnienia pedagogiki i filozofii porównawczej – odnajdujemy w niej, między innymi, opisy i analizę podobieństw i rozbieżności pomiędzy szkołami filozoficznymi czy pedagogicznymi aspektami taoizmu i konfucjanizmu. Zamierzeniem Autora (o którym pisał zarówno we wstępie do książki jak i w autoreferacie) było przedstawienie myśli pedagogicznej wynikającej z owych założeń filozoficznych. Bardziej lub mniej całościowe przeglądy porównawcze są przygotowywane stosunkowo rzadko ze względu na obszerny materiał – literatura wybranej dziedziny wiedzy jak na przykład myśli konfucjańskiej czy myśli taoistycznej czy buddyjskiej jest tak rozległa, że badacze ograniczają się do jednej z nich lub wręcz skupiają się na bardziej jeszcze ograniczonym zakresie ze względu na okres historyczny, zasięg geograficzny czy etniczność badanej grupy, posiadaną lub nie znajomość języków obcych. Z drugiej jednak strony – każda próba podejmowana w celu zrozumienia i przybliżenia różnorodności kulturowych w obszarze edukacji jest bardzo cenna. Poszerzanie horyzontów wiedzy a poprzez to - poznawanie sposobów myślenia innych ludzi, ich mentalnych krajobrazów tak kulturowo odległych od naszych własnych - jest nie do przecenienia zarówno ze względu na potencjał rozwoju jednostki jak i edukacji w

wymiarze społecznym. Jest to realna wartość umożliwiająca rozwój kreatywnego i samodzielnego myślenia ludzi. To dzięki poznaniu podstaw kulturowych danych społeczeństw można podjąć pedagogiczny wysiłek budowania przestrzeni do komunikacji międzykulturowej i edukacji dla zrozumienia Obcego-Innego. W konfucjanizmie bardzo widoczny jest nacisk na relacje międzyludzkie czy w taoizmie – rozwój człowieka w relacji do środowiska przyrodniczego. Różne społeczeństwa mają swoje odmienne tradycje, obyczaje, wierzenia, instytucje polityczne i społeczne. To co je łączy to człowiek - stąd antropologia filozoficzna i kulturowa jest cenną perspektywą w naukach edukacyjnych. Jak pisał Frederick C. Copleston w swej książce *Filozofie i kultury* „[...]tradycja filozofii klasycznej dla danej kultury wyraża na ogół precyzyjnie te postawy i sposoby myślenia, które się utrzymują i które mogą kształtować i zmieniać to, co przyszło z zewnątrz” (F.C. Copleston, Warszawa 1986, s.6).

Niewątpliwą zaletą omawianej książki dra P. Zielińskiego jest przedstawienie myśli filozoficznej zachodniej stanowiącej źródła zachodniej pedagogiki naukowej i humanistycznych teorii wychowania, chociaż czytelnicy posiadają jej pewną ogólną znajomość. Z kolei w przypadku konfucjanizmu i taoizmu omówienie ich pedagogicznych aspektów wymagało przybliżenia czytelnikowi rzeczy mało lub w ogóle nieznanych. Stąd uzasadnione jest poświęcenie większej uwagi na dokładne omówienie ich filozoficzno-religijnych podstaw.

W trzeciej części książki Autor przedstawił analogie pomiędzy konfucjanizmem i taoizmem a poglądami Kanta i Pestalozziego, założeniami pedagogiki humanistycznej, filozofią i pedagogiką fenomenologiczną, nowymi nurtami psychologii itp. Można w tym miejscu zauważyć, że wskazanie nie tylko na podstawowe analogie ale także w większym stopniu na różnice dałoby, moim zdaniem, bardziej czytelny obraz omawianych problemów. W myśli filozofii wschodniej można wskazać kierunki i idee bardziej podobne do analogicznych idei i kierunków myśli filozoficznej zachodniej niż do innych w tej samej kulturze. Różnorodność myśli filozoficznej wschodniej i zachodniej daje szeroką skalę możliwości dialogu nie w celu ich połączenia ale wzajemnego zrozumienia.

Zwolennicy rekonstrukcji neokonfucjanizmu pisali o potrzebie analizy logicznej w stylu zachodnim a opracowanie na nowo buddyjskiej filozofii „Pustki” i „Próżni” przez Niśidę Kitaro (jedna z ważniejszych postaci filozofii japońskiej od czasów otwarcia się Japonii na Zachód) opierając się na spectrum od Platona do fenomenologii w poszukiwaniu idei odnoszących się do metody. Najbardziej wyraźny przykład wpływu filozofii Wschodu na myśl zachodnią to filozofia Schopenhauera. Można natomiast wskazywać na liczne pokrewieństwa na przykład związków pomiędzy myślą Martina Heideggera a taoizmem lub pokrewieństwo idei Wittgensteina z buddyzmem zen, chociaż nie wszyscy autorzy zgadzają się z tym poglądem (na ten temat pisał m.in. wspomniany wcześniej F.C. Copleston).

To na co zwraca uwagę wskazywanie przez Autora pedagogicznych przesłanek w myśli konfucjańskiej to otwarcie pola dyskusji o celu nauki. Dalekowschodnie jego rozumienie jakie odnajdujemy w myśli konfucjańskiej dąży bowiem do doskonalenia cnót, a poszukiwanie prawdy o świecie a tym bardziej wiedza „sama w sobie” nie jest wskazywana jako cel. Ważna natomiast jest umiejętność wykorzystania w praktyce posiadanej wiedzy oraz zdobycie oraz szeroko rozumianego życiowego doświadczenia. Jak wynika z przedstawionych przez Habilitanta w monografii analiz, w konfucjanizmie wyraźnie podkreśla się, iż przy ocenianiu innych ludzi, a zwłaszcza zgodności ich postępowania z zasadami *zhong* i *shu*, należy przede wszystkim przyjrzeć się sobie i swojemu postępowaniu – a więc jest to wyraźne odniesienie do kwestii samodoskonalenia się, które powinno poprzedzać ocenianie innych. Jest to niewątpliwie wielka wartość wychowawcza kładąca nacisk na poznanie siebie, wymagająca od jednostki świadomej obserwacji siebie i stałej pracy nad sobą. Celem tych działań jest osiągnięcie ładu społecznego lub też zachowanie istniejącego porządku co nie zawsze jest celem społeczności kultury zachodniej w której mobilność zarówno społeczna jak i przemiany kulturowe są inaczej postrzegane i wartościowane. Zestawienie ze sobą w prezentowanej książce, w celach porównawczych, poglądów wschodnich i zachodnich umożliwiło Habilitantowi wskazanie faktu, że należy rozumieć iż chińskie przesłanki filozoficzne

inaczej lokują w mentalności społecznej miejsce i rolę jednostki w społeczeństwie niż przyjęło się to w społecznościach zachodnich. Spełnianie się jednostki czy jej samorealizacja zależy wyłącznie od jej społecznego wymiaru i jest oceniana pod kątem ewentualnej przydatności do odgrywania swojej roli w rodzinie i społeczeństwie. Jeżeli wszyscy ludzie postępują zgodnie z przypisaną im rolą, można powiedzieć, iż w społeczeństwie panuje ład i harmonia, co z kolei sprzyja rozwojowi cnót i pozwala ludziom być szczęśliwymi. Stąd europejski charakter indywidualizmu w rozumieniu Chińczyków odbierany jest jako podejście negatywne sprzeciwiające się powstawaniu harmonii.

Niewątpliwie podejmowanie prób na gruncie polskiej pedagogiki dotyczących przybliżania nauki Konfucjusza i jego następców ma ogromne znaczenie dla budowania realnej wiedzy o przyczynach odmienności w podejściach mentalnych do życia pomiędzy przedstawicielami kultur wschodnich i zachodnich, które uwidaczniają się w preferowanych stylach życia, modelach relacji międzyludzkich w wymiarach publicznym i rodzinnym czy wreszcie odmiennym stosunkiem do procesu kształcenia w życiu dziecka a więc również formowania oczekiwań rodziców na przykład co do funkcjonowania szkoły lub przedszkola do których to instytucji zapisują swoje dzieci czy kształtowania relacji międzyludzkich z rówieśnikami i osobami dorosłymi.

Jako system etyczny wskazania konfucjanizmu zachowały się - pomimo licznych przeciwności do dnia dzisiejszego, przenikając również do sąsiadujących z Chinami państw (w których ulegały lokalnym przekształceniom pod wpływem różnych czynników) jak w szczególności Korea, Wietnam czy Japonia, o których to procesach Autor pisze w swojej książce. Jak wskazuje wielu badaczy obszarów kulturowych Dalekiego Wschodu - o wartości nauk konfucjanistów i taoistów świadczy najlepiej fakt, iż nawet współcześnie ich poglądy na temat takich zjawisk, jak pojęcie natury, harmonii, dążenia do osiągnięcia satysfakcji z życia, społecznego posłuszeństwa czy lojalności w relacjach rodzinnych i publicznych to, pomimo procesów globalizacyjnych przekształcających style życia ludzi Dalekiego Wschodu pod wpływem wszechobecnej kultury popularnej czy procesów

migracyjnych ludności na dużą skalę, nadal są one kluczem do ich poznania i zrozumienia.

4. Konkluzja i wniosek

Dorobek naukowy dra Pawła Zielińskiego obejmuje w obrębie pedagogiki dwa obszary badawcze: zagadnienia dotyczące koncepcji, doktryn, prądów, kierunków i teorii wychowania w pedagogice zachodniej i myśli wychowawczej Dalekiego Wschodu oraz rozważań nad miejscem i znaczeniem relaksacji i medytacji a także innych metod relaksacyjno-koncentrujących w pedagogice. Obydwa te obszary łączy szeroka filozoficzno-społeczna perspektywa badawcza. Postawa naukowa Habilitanta jaką odnajdujemy w opublikowanych tekstach jest poszukująca, wewnątrznie spójna i odważna w stawianiu problemów badawczych. Odznacza się konstruktywnym dążeniem do zaprezentowania szczegółowo analizowanych aspektów. Na tym tle należy podkreślić dużą wartość książki *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne*, która wypełnia lukę w dorobku polskiej pedagogiki i stanowi zachętę do podejmowania pogłębionych badań komparatystycznych.

Dr Paweł Zieliński jest niewątpliwie w pełni dojrzałym, ambitnym naukowcem o wykrystalizowanych zainteresowaniach, w swoich pracach łączy rozległą wiedzę z różnych dziedzin nauk społecznych. Biorąc pod uwagę powyższe uwagi o warsztacie badawczym dra P. Zielińskiego i jego osiągnięciach naukowych wnioskuję, aby dopuścić Habilitanta do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Prof.UAM dr hab. Aleksandra Boroń